Juomavesidirektiivin täytäntöönpano

HE terveydensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Jarkko Rapala
neuvotteleva virkamies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Hallituksen esityksellä ja alempiasteisilla säädöksillä täytäntöön pantavat juomavesidirektiivin säännökset

- Vedentuotantoketjun riskienhallinta
- Rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinta
- Veden kanssa kosketuksissa olevat materiaalit, tuotteet ja kemikaalit
- Veden käyttäjille tiedottaminen
- EU:n toimielimille raportointi: tietokokonaisuudet
- Vuotovedet
- Omavalvonta, ml. raakaveden laadun seuranta
- Tarkennuksia: veden laatuvaatimukset, veden laadun poikkeukset
- Veden saatavuuden parantaminen

Juomavesidirektiivin täytäntöönpano

- Saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään 12.1.2023

- Täytäntöönpanon valmistelu
  - Ohjausryhmä: STM, MMM, YM (Luontoympäristöosasto ja Rakennetun ympäristön osasto), TEM, VM, Suomen Kuntaliitto ry., Suomen vesilaitosyhdistys ry.
  - 5 alatyöryhmää
  - Sihteerit: STM, Valvira, THL

- HE: muutetaan terveydensuojelulakia, vesihuoltolakia, ympäristönsuojelulakia ja markkinavalvontalaki

Vedentuotantoketjun riskienhallinta

Direktiivin vaatimukset

- Perustuttava Maailman terveysjärjestön Water Safety Plan periaatteeseen (WSP)
    - Yksityiskohtaiset säännökset, jotka koskevat etenkin raakaveden laatua ja raakaveden muodostumisaluetta

Muutosehdotukset

- Terveydensuojelulaki (763/1994)
    - 16 a §, Määritelmät: lämmin käyttövesi, vedenjakelualue, vedentuotantoketju, rakennuksen vesilaitteisto, riskienhallinta
    - 19 §: Riskienhallinnan yleiset periaatteet
    - 19 a §: Riskienhallintasuunnitelma (sovelletaan vain isoihin talousvettä toimittaviin laitoksiin)
- Vesihuoltolaki (119/2001)
    - 4 § 4 mom.: ELY-keskusten ja kunnan viranomaisten osallistuminen riskienhallintaan
    - 15 § 2 mom.: Vesihuoltolaitosten raakaveden seuranta
- Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettu laki (1299/2004)
    - Ei muutosehdotuksia, vaikka direktiivi korostaa vesienhoidon ja talousvesilainsäädännön yhteyttä

Vedentuotantoketjun riskienhallinnan vaikutukset

- WSP otettu huomioon Suomessa talousveden valvonnassa 2008 lähtien, lainsäädännössä vuodesta 2017 lähtien
- Paranantanut vesiturvallisuutta: talousveteen liittyvät epidemiat ja muut häiriötilanteet
- Usean vesilaitoksen näkemyksen mukaan WSP on tuonut esiin talousveden laatua uhkaavia riskejä, joita ei ole ennen havaittu ja lisännyt laitoksen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen yhteistyötä
- HE:n mukainen toiminta sitouttaisi vesihuoltoa valvovat viranomaiset ja ympäristönsuojelu-viranomaiset osallistumaan entistä tiiviimmin talousveden laatua koskevaan riskienhallintaan.
- Direktiivin edellyttämänä raakaveden valvonta lisääntyisi, mikä lisäisi tietoa vesiympäristölle vaarallisten ja ihmisten terveydelle haitallisten aineiden esiintymisestä ympäristössä
- Riskienhallinta liittyy useaan ajankohtaiseen aiheeseen: mm. vesijohtoverkoston korjausvelka, kyberturvallisuus, sähkön saannin varmistaminen

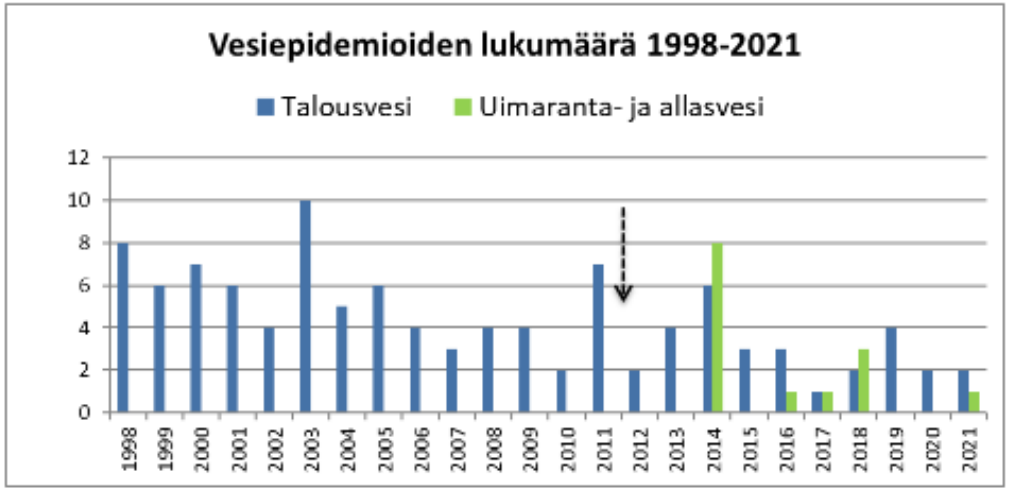

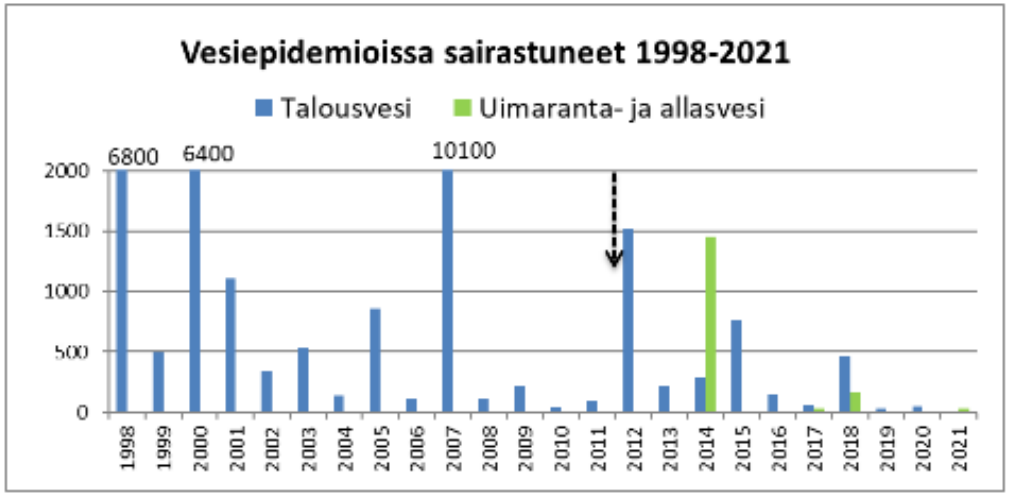

Rakennusten vesilaitteistojen riskinarviointi ja ensisijaiset tilat

Direktiivin vaatimukset

- Toteutettava kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi, joka sisältää yleisen analyysin riskeistä, jotka liittyvät kiinteistöjen vesijärjestelmiin ja niihin liittyviin tuotteisiin ja materiaaleihin, sekä *Legionella*-bakteerin ja lyijyn seurannan tiloissa, joissa on havaittu erityisiä veden laatuun ja ihmisten terveyteen liittyviä riskejä yleisen analyysin aikana.
- Määriteltävä ”ensisijaiset tilat”

Muutosehdotukset

- Terveydensuojelulaki (763/1994)
    - 16 a §, Määritelmät: rakennuksen vesilaitteisto, ensisijainen tila
    - 19 §: Riskienhallinnan yleiset periaatteet
    - 19 b §: Ensisijaiset tilat, joihin riskienhallintaa sovelletaan; rakennuksen omistajan velvollisuus koota tietoja ja kohdistaa riskienhallintaa rakennuksen vesilaitteistoihin; toiminnanharjoittajan selvilläolovelvollisuus riskienhallinnasta; kunnan terveydensuojeluviranomaisen valvontavelvollisuus
    - LIITE: uudet terveydensuojelulain nojalla ilmoitusvelvolliset toimipaikat, joiden käyttöönotosta on velvollisuus ilmoittaa terveydensuojelulain 13 §:n nojalla

Ensisijaiset tilat

Ensisijaisten tilojen valinnassa otettu huomioon

- *Legionella*-bakteerin lisääntymisen kannalta riskialttiit tilat (monimutkainen rakennuksen vesilaitteisto, epäsäännöllinen veden käyttö, kosteat tilat)
- *Legionella*-infektioille alttiit vedenkäyttäjät (iäkkäät ja sairaat henkilöt)
- Lyijylle altistuminen on Suomessa vähäistä, koska lyijyvesiputkia ei ole käytetty
- Tuotteista ja materiaaleista liukeneva lyijy tulee otettua huomioon veden kanssa kosketuksissa oleville ja materiaaleille annettavissa säännöksissä

Ensisijaiset tilat	Lukumäärä
Hotellit, hostellit, huoneistohotellit, motellit ja matkustajakodit	1 500
Lomakeskusten ja leirintäalueiden majoitushuoneistot	550
Yleisölle avoimet saunat	650
Kylpylät, uimahallit, maauimalat	700
Tehostettu palveluasuminen ja laitoshoito	2 850
Sairaalat*	105
Terveyskeskukset, joissa vuodeosasto*	150
YHTEENSÄ	6 505
*Uusi terveydensuojelulain 13 §:n nojalla ilmoitusvelvollinen kohde	

STM pyytää ottamaan eduskuntakäsittelyssä huomioon ja korjaamaan hallituksen esityksen terveydensuojelulain 19 §:ään jäänen virheen

HE:

19 §. Vedentuotantoketjun riskienhallinnan yleiset periaatteet

Talousveden ja lämpimän käyttöveden laadun turvaamisen on perustuttava ennalta varautumiseen ja riskienhallintaan.

Edellä 18 ja 18 a §:ssä tarkoitetun toiminnanharjoittajan on kohdistettava riskienhallintaa:

1) talousveden valmistuksessa käytettävän raakaveden laatuun vaikuttaviin hydrologisiin ja hydrogeologisiin ominaisuuksiin ja ihmistoiminnasta johtuviin vaikutuksiin, joista voi aiheutua vaaraa talousveden laadulle;

2) talousvedeksi tarkoitetun veden ottoon, käsittelyyn, varastointiin ja jakeluun.

Toiminnanharjoittajan on koottava ja pidettävä ajan tasalla riskienhallinnan kohdistamisen kannalta tarpeellisia tietoja.

Edellä 3 momentissa tarkoitetut tiedot on otettava huomioon omavalvonnassa sekä 6 ja 20 §:ssä tarkoitetussa viranomaisvalvonnassa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä riskienhallinnan kohdistamisen kannalta tarpeellisista tiedoista, omavalvonnasta ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen viranomaisvalvonnasta koskien:

1) vedenjakelualueita, joille talousvettä toimittava laitos toimittaa talousvettä vähemmän kuin 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai alle 50 henkilön tarpeisiin;

2) vedenkäyttäjän omilla laitteilla otettavaa talousvettä.

Pyydetään korjaamaan:

19 §. Riskienhallinnan yleiset periaatteet

Talousveden ja lämpimän käyttöveden laadun turvaamisen on perustuttava ennalta varautumiseen ja riskienhallintaan.

Edellä 18 ja 18 a §:ssä tarkoitetun toiminnanharjoittajan on kohdistettava riskienhallintaa:

1) talousveden valmistuksessa käytettävän raakaveden laatuun vaikuttaviin hydrologisiin ja hydrogeologisiin ominaisuuksiin ja ihmistoiminnasta johtuviin vaikutuksiin, joista voi aiheutua vaaraa talousveden laadulle;

2) talousvedeksi tarkoitetun veden ottoon, käsittelyyn, varastointiin ja jakeluun.

Toiminnanharjoittajan on koottava ja pidettävä ajan tasalla riskienhallinnan ~~kohdistamisen~~ kannalta tarpeellisia tietoja.

Edellä 3 momentissa tarkoitetut tiedot on otettava huomioon omavalvonnassa sekä 6 ja 20 §:ssä tarkoitetussa viranomaisvalvonnassa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 3 momentissa tarkoitetuista tiedoista ja niiden ajan tasalla pitämisestä sekä omavalvonnasta ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen viranomaisvalvonnasta koskien:

1) vedenjakelualueita, joille talousvettä toimittava laitos toimittaa talousvettä vähemmän kuin 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai alle 50 henkilön tarpeisiin;

2) vedenkäyttäjän omilla laitteilla otettavaa talousvettä;

3) rakennusten vesilaitteistoja.

Veden kanssa kosketuksissa olevat materiaalit, tuotteet, käsittelykemikaalit ja suodatinaineet

Direktiivin vaatimukset

- Veden ottoon, käsittelyyn, varastointiin tai jakeluun tarkoitetuissa uusissa laitteistoasennuksissa ja korjausrakentamisessa käytettäväksi suunnitellut materiaalit, jotka joutuvat kosketuksiin ihmisten käyttöön tarkoitetun veden kanssa, eivät saa suoraan tai välillisesti heikentää veden laatua
- Tuotteet ja materiaalit on otettava huomioon kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarvioinnissa
- Tuotteisiin sovelletaan EU:n markkinavalvonta-asetusta (EU) 2019/1020
- Tarkempia säännöksiä annetaan komissiolle siirretyllä säädösvallalla: mm. tuotteissa käytettävien materiaalien hygieniaa koskevat vaatimukset (ns. positiivilistat): orgaaniset aineet, sementtimäiset aineet, metalliseokset, keraamiset aineet, muut epäorgaaniset aineet, yhteensä noin 2000 nimikettä

Muutosehdotukset

- Terveydensuojelulaki (763/1994)
    - 19 b §: yleiset säännökset, tuotteiden markkinoille saattajan huolehtimisvelvollisuus, asetuksenantovaltuudet komission tulevien säädösten nojalla
- Laki eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta (1137/2016)
    - 1 §: terveydensuojelulaki lisätty lain soveltamisalaan

Veden käyttäjille tiedottaminen

Direktiivin vaatimukset

- Talousvettä koskevien ajantasaisten tietojen on oltava saatavilla verkossa
- Kaikki talousveden toimituksen kattamat henkilöt saavat säännöllisesti ja vähintään kerran vuodessa pyytämättä veden laatua, hintaa ja kulutusta koskevia tietoja

Muutosehdotukset

- Terveydensuojelulaki (763/1994)
    - 18 a §: vedenjakelualueiden esittäminen paikkatietomuodossa
    - 20 § 3 mom.: talousvettä koskevien tietojen tallentaminen ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään
    - 49 a §: laboratorioiden velvollisuus toimittaa talousveden ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään
    - 49 b §: valvonta, joka koskee 49 a §:ää
- Vesihuoltolaki (119/2001)
    - 16 §: vesihuoltolaitoksen velvollisuus toimittaa pyytämättä tietoja asiakkailleen, asiakkaan velvollisuus välittää tiedot veden loppukäyttäjälle

Vedenkäyttäjille verkossa tiedottaminen

- Eri hallinnonalojen tietojärjestelmien yhteensovittaminen on vaativa työ, mutta parantaa jatkossa niihin tallennettujen tietojen hyödyntämistä
- Keskitetyn valtakunnallisen ratkaisun vuoksi kaikkien talousvettä toimittavien laitosten ei tarvitse perustaa omia verkkosivuja, mikä olisi vaativaa etenkin pienille laitoksille
- Vedenkäyttäjä löytää tiedot osoitteen tai karttahaun perusteella, eikä tarvitse esimerkiksi tietää, millä vedenjakelualueella on

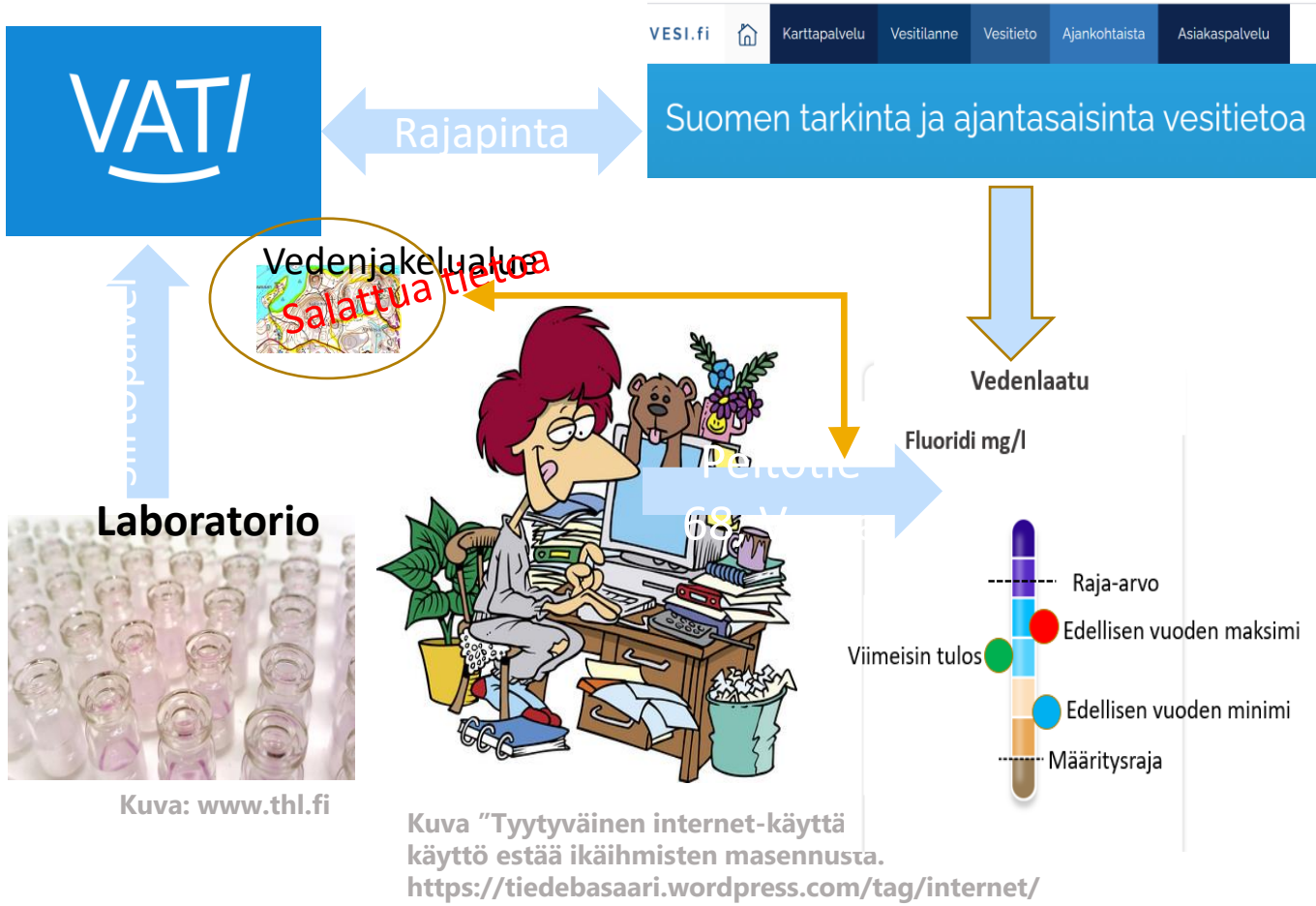

Kuva: www.thl.fi

Kuva "Tyytyväinen internet-käyttä
käyttö estää ikäihmisten masennusta.
https://tiedebasaari.wordpress.com/tag/internet/

Tietokokonaisuudet

Direktiivin vaatimukset

- Direktiivin noudattamisen seurantaa varten on laadittava tietokokonaisuuksia, joihin komissiolla, Euroopan ympäristökeskuksella ja Euroopan tautienehkäisy- ja torjuntakeskuksella on pääsy (korvaa nykyisen raportoinnin, joka vaatii paljon manuaalista työtä)

Muutosehdotukset

- Terveydensuojelulaki (763/1994)
    - 20 § 2 mom.: tietojen tallentaminen ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään
    - 21 §: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos laatii tietokokonaisuudet, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto varmistaa osaltaan, että EU:n toimielimillä on pääsy tietokokonaisuuksiin
    - 49 a ja 49 b §: tietojen toimittaminen ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään
- Ympäristönsuojelulaki (527/2004)
    - 222 §: vesihuoltolaki ja vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettu laki (1299/2014) lisätty lakeihin, joiden tietoja talletetaan ympäristönsuojelun tietojärjestelmään
- Vesihuoltolaki (119/2001)
    - 4 §: Suomen ympäristökeskus tuottaa tietokokonaisuudet toimialallaan
    - 15 §: vesihuoltolaitos huolehtii tietojen toimittamisesta ympäristönsuojelun tietojärjestelmään

Tietojärjestelmät ja tietokokonaisuudet

Raportoinnin nykytila

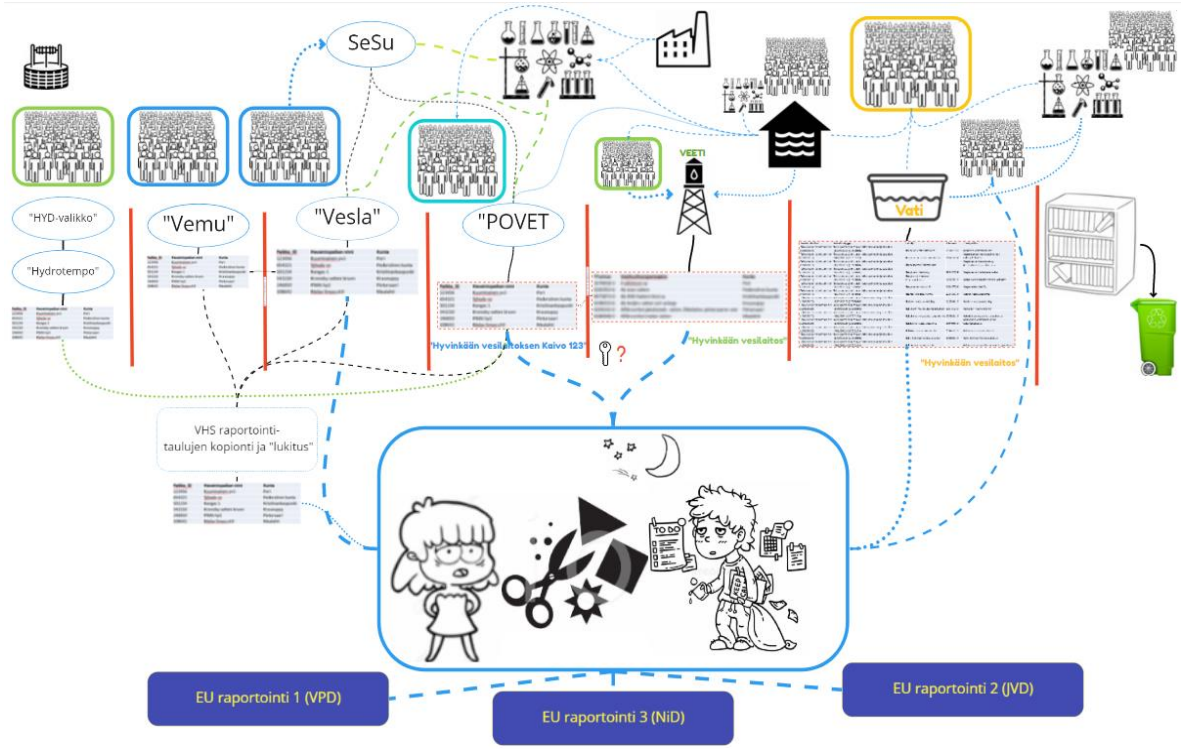

Tavoitetila tämän ja tulevien uudistusten jälkeen

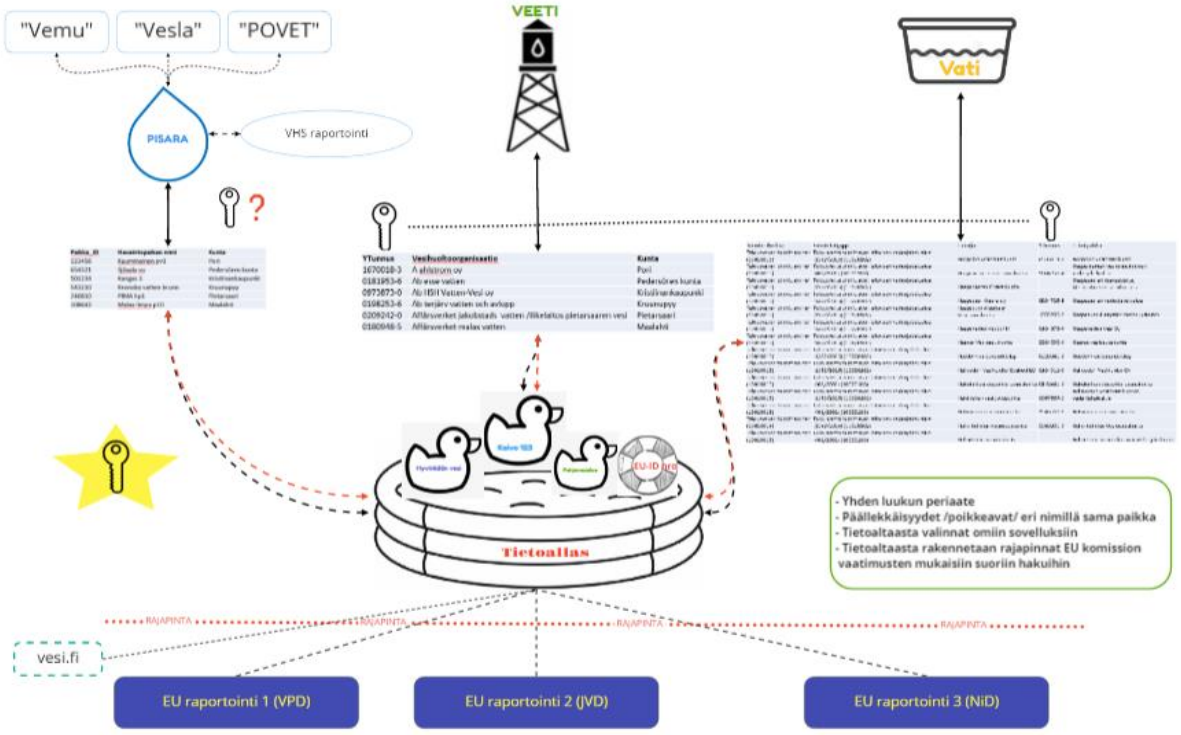

Vaikutukset valtiontalouteen*	Kertakulu (€)	Vuosittainen kulu (€)
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos - 2 henkilötyövuotta		160 000
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto - 1,5 henkilötyövuotta		120 000
Sosiaali- ja terveysministeriö - tietojärjestekmien ylläpito ja kehittäminen		160 000
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset - 15 henkilötyövuotta		1 125 000
Suomen ympäristökeskus - tietojärjestelmien kehittäminen, kertaluonteinen - tietojärjestelmien ylläpito ja päivittäminen	2 000 000	 100 000
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto - 2 henkilötyövuotta - markkinavalvonnan kustannukset		160 000 95 000
Kunnille valtionosuuksina korvattava määrä* - 16 henkilötyövuotta		1 280 000
Yhteensä	2 000 000	3 155 000

Vaikutukset kuntatalouteen

- **Kunnan terveyden- ja ympäristönsuojeluviranomainen**:
  - 16 henkilötyövuotta (vesilaitteistojen tiskinarviointi, osallistuminen riskienhallintaan)

Vaikutuksia yritysten toimintaan

- Talousveden kanssa kosketuksissa olevien tuotteiden valmistajille huomattavat säästöt
- Talousvettä toimittaville laitoksille jonkin verran lisäkustannuksia: tarkennetut säännökset riskinarvioinnista, tiedottamisvelvollisuus, raakaveden laadun seuranta

Vaikutuksia viranomaisten toimintaan

- Poikkihallinnollinen yhteistyö kasvaa
- Edistää eri hallinnonalojen siiloutuneisiin tietojärjestelmiin koottavien tietojen hyödyntämistä
- ELY-keskusten työ lisääntyy: vesihuoltolain valvonta, osallistuminen riskinarviointiin
- Tukesille uusi tehtävä
- THL:n rooli muuttuu ELI:lle raportoinnissa

Vaikutuksia terveyteen ja ympäristöön

- Talousveden saatavuutta ja sen terveydellisen laadun turvaamista edistetään riskinarvioinnilla

  → Epidemioiden ja niistä sairastuvien ihmisten sekä häiriötilanteiden määrän väheneminen tuottaa rahassa mitattavia säästöjä ja inhimillisen kärsimyksen vähenemistä
- Vesilaitteistoissa käytettävien tuotteiden turvallisuuden parantuminen

Yhteiskunnallisia vaikutuksia

- Voidaan tuottaa entistä enemmän ja havainnollisempaa tietoa talousvedestä
- Kansalaisten tietoisuus kasvaa, voi kiinnostaa pitämään entistä paremmin huolta omaisuudesta
- Tietojärjestelmiin koottujen tietojen entistä parempi hyödyntäminen ja tietojärjestelmien kehittämistyön vauhdittuminen

Asetusmuutokset

VIREILLÄ

Valtioneuvoston asetukset

- VNA terveydensuojeluasetuksen (1280/1994) muuttamisesta
- VNA talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta (uusi)
- VNA vesihuollon tietojärjestelmästä ja tiedottamisesta (uusi)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus

- STMA talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1352/2015) muuttamisesta

Ympäristöministeriön asetus

- Ympäristöministeriön asetus rakennusten vesi- ja viemärilaitteistoista annetun ympäristöministeriön asetuksen (1047/2017) muuttamisesta

JATKOSSA

- Komission siirretyn säädösvallan perusteella antamien säännösten täytäntöönpano (veden kanssa kosketuksissa olevat materiaalit ja tuotteet)

Veden saatavuuden parantaminen

Direktiivin vaatimukset

- Parannettava talousveden saatavuutta erityisesti heikoimmassa asemassa oleville ja syrjäytyneille ryhmille, tunnistettava tällaiset ihmiset, arvioitava mahdollisuuksia parantaa heidän mahdollisuuksiaan saada vettä, tiedotettava mahdollisuuksista liittyä vedenjakeluverkkoon tai vaihtoehtoisista keinoista saada talousvettä ja toteutettava tarpeellisia toimenpiteitä talousveden saatavuuden parantamiseksi heikoimmassa asemassa oleville ja syrjäytyneille ryhmille.

Ei ehdoteta muutoksia HE:ssä, vaan notifioidaan voimassa oleva lainsäädäntö, jonka nojalla katsotaan, että direktiivin vaatimukset on otettu huomioon , esim. SopS 83/2005 kohdat

- maasta toiseen ulottuvien vesistöjen sekä kansainvälisten järvien suojelusta ja käytöstä tehdyn vuoden 1992 yleissopimuksen vesivaroja ja terveyttä koskevan pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettu laki (1302/2004)
- maasta toiseen ulottuvien vesistöjen sekä kansainvälisten järvien suojelusta ja käytöstä tehdyn vuoden 1992 yleissopimuksen vesivaroja ja terveyttä koskevan pöytäkirjan voimaansaattamisesta sekä pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta annettu Tasavallan presidentin asetus (SopS 83/2005)
    - (k) erityistä huomiota kiinnitetään niiden väestöryhmien suojeluun, jotka ovat erityisen alttiita vedestä aiheutuville sairauksille,
    - (l) koko väestölle, erityisesti huonossa asemassa oleville ja yhteiskunnallisesti syrjäytyneille,

Lopuksi: kokonaisvaltainen riskienhallinnan soveltaminen vesihuoltoon

